

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО ДІАЛОГУ МАЙБУТНІМИ
ФАХІВЦЯМИ З ТОВАРОЗНАВСТВА
ТА КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Крамаренко Тетяна Володимирівна,

*аспірант кафедри загальної та соціальної педагогіки
Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля*

Постановка проблеми. Тенденції розвитку світової економіки, розширення міжнародних, культурних та економічних зв'язків України з іншими країнами, її входження до світового співтовариства, об'єктивні потреби ділових відносин із зарубіжними партнерами спонукають до змін в усіх сферах суспільного життя, зокрема, в системі освіти, яка становить основу відтворення інтелектуального й духовного потенціалу народу, слугує потужним засобом розв'язання проблем розвитку науки й техніки, культури й національного відродження, становлення державності, утвердження принципів демократії, професіоналізації життя країни. У цьому контексті перед вищими навчальними закладами постає відповідальне завдання – забезпечити високопрофесійну підготовку фахівців з товарознавства та комерційної діяльності, здатних зробити можливим прорив держави та зайняття нею гідного місця у світовому соціально-економічному просторі, царині багатоманітних професійних та культурних зв'язків.

Зазначене зумовлює необхідність модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності, через глибоке володіння культурою професійного діалогу як атрибутом інтелектуального розвитку людини з вищою освітою. Саме ці спеціалісти мають вільно організовувати професійний діалог з партнерами, застосовуючи можливості інформаційно-комунікаційних технологій для організації плідного обміну інформацією, глибоко усвідомлювати роль культури діалогу як засобу координації професійного діалогічного спілкування попри національні обмеження, широко послуговуватися інформаційно-комунікаційними технологіями як засобами координації професійної діяльності, об'єднання фахівців, незалежно від географічного розташування, часових, державних та інших обмежень.

Формування культури професійного діалогу являється компонентом загальнокультурної освіти та являє собою основу для всіх рівнів освіти. Особливістю формування культури професійного діалогу у професійних навчальних закладах є оптимально-спрямовані зв'язки з предметами професійного циклу, з майбутньою професійною діяльністю.

Аналіз останніх досліджень. Значне місце у психологічних та педагогічних дослідженнях посідає питання діалогічної стратегії взаємодії, яке розглянуто в працях Г. Балла, І. Беха, І. Гапійчук, І. Зимньої, М. Кагана, Г. Ковальова та ін. Дослідники акцентували увагу на закономірностях мислення в умовах діалогу (Г. Кучинський, Б. Ломов, В. Полікарпов, Я. Пономарьов); діалозі як провідному принципу професійного спілкування (О. Бодальов, Н. Волкова, Ю. Гільбух, Т. Іванова, В. Кан-Калік, О. Матюшкін, С. Мусатов, В. Панюшкін); особливостях діалогу в умовах навчання (В. Андрієвська, М. Кларін, Ю. Машбиць); готовності до діалогічного навчання, комунікативної діяльності (В. Морозов, О. Макарова та ін.); діалогічній взаємодії викладача й студента як умови особистісно-професійного зростання майбутнього фахівця (Л. Долинська, В. Семиченко) та ін.

Суттєвий інтерес для проведеного дослідження становлять праці, в яких розкриваються ідеї щодо значення іншомовного спілкування в професійній діяльності фахівців комерції, як умови поєднання іншомовної та професійної підготовки (Е. Пассов, В. Сафонова, В. Фурманов, І. Халєєва, А. Миролубов та ін.); ідеї міжпредметної інтеграції (А. Беляєва, М. Берулава, К. Вазіна, Г. Гурторов та ін.), гуманітаризації та особистісно-орієнтованих підходів (В. Афанасьєв, Ю. Бабанський, В. Беспалько, М. Махмутов, Н. Кузьміна та ін.); дослідження міжпредметних зв'язків дисциплін загальнокультурного та професійного блоків (В. Максимова, Г. Варковецька, М. Пак та ін.); використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі підготовки фахівців різного профілю (Р. Гуревич, Є. Данильчук, Ю. Машбиць, Н. Морзе, Л. Положенцева, І. Роберт, Г. Чусавитина та ін.). Водночас, незважаючи на різнопланові дослідження, названі підходи лише частково розкривають особливості формування культури професійного діалогу майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності й не торкаються послугування інформаційно-комунікаційними технологіями.

Метою статті є дослідження сутності педагогічних умов формування культури професійного діалогу майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. На початку розкриємо сутність педагогічних умов.

Педагогічні умови – це структурна оболонка педагогічних технологій чи педагогічних моделей, завдяки яким реалізуються компоненти технології. Вони спрямовані на віддзеркалення структури культури професійного діалогу майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності та вміщують передбачені технологією формування культури діалогу компоненти моделі або технології. [1].

Під педагогічними умовами розуміємо сукупність педагогічних явищ (засобів, методів, технологій), які можуть впливати на процес ведення діалогу, створення сприятливого психологічного клімату на заняттях, передбачаючи активність студентів у навчальній діяльності, що забезпечує професійне зростання майбутніх фахівців, визначення форм і методів інформаційного сприяння процесу формування культури професійного діалогу майбутніх з фахівців в реальних умовах вищого навчального закладу.

У аспекті нашого дослідження педагогічна умова є інструментом створення моделі формування культури професійного діалогу майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

У рамках наших розвідок під педагогічними умовами формування культури професійного діалогу розуміємо забезпечення активності студентів під час ведення професійного діалогу (усного) у рольових, дидактичних, симуляційних, ділових та інших інтерактивних іграх із застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, у групі за «круглим столом» та при роботі у парах, при вирішенні складних питань та прийнятті відповідних рішень, при організації спільної діяльності у ході проведення презентацій, веденні діалогу, який ґрунтується на довірі, взаєморозумінні та співробітництві; заохочення студентів, які мають бажання отримувати більше інформації з певної теми через послугування мережевими технологіями та забезпечення їх додатковими завданнями з відповідним ступенем складності, з метою покращення мовленнєвих (діалогічних) навичок; структурно-змістове забезпечення процесу формування культури професійного діалогу майбутніх фахівців, що передбачає формування системи знань, умінь та навичок у навчальній діяльності; урахування індивідуальних особливостей кожного студента, забезпечення відчуття зацікавленості викладачів діями студентів на заняттях; постійний моніторинг на заняттях як один з мотиваційних

компонентів з боку викладачів; впровадження нових підходів при підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації педагогічних кадрів, з метою визначення потреб студентів, формування якостей особистості, які є соціально значущими серед майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності.

Вагомими в рамках дослідження, вважаємо впровадження трьох педагогічних умов:

1. формування моделі культури професійного діалогу майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій;

2. підвищення компетентності викладачів вищих навчальних закладів, які займаються підготовкою майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій;

3. налагодження та підтримка суб'єкт - суб'єктних відносин у системах «студент-студент», «студент-викладач».

Як наслідок реалізація даних педагогічних умов формування культури професійного діалогу майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій передбачала:

Процес упровадження першої педагогічної умови – реалізація моделі формування культури професійного діалогу у майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій – спирався на її теоретичну основу.

Наголосимо, що у процесі впровадження моделі формування культури професійного діалогу вважалося за доцільне дотримання певної зв'язності між структурними та функціональними компонентами даної моделі.

Під час проектування моделі формування культури професійного діалогу майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій ми послуговувалися доцільними елементами вищезазначених моделей, структурну основу якої складали компоненти педагогічного процесу (цільово-мотиваційний, змістовно-технологічний та рефлексивно-результативний).

Метою моделювання є формування культури професійного діалогу майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Розроблена модель має забезпечити культурне становлення й розвиток особистості; активізувати процес усного та писемного професійного діалогу, удосконалення особистості як суб'єкта майбутньої професійної діяльності; розвинути у майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності здатність до співробітництва та взаємодії у процесі здійснення професійного діалогу.

Нами була використана чітка система інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечили підвищення мотивації та творчої активності студентів на заняттях (з оновленим змістом), почуття впевненості у власних силах, збагачення власного професійного досвіду ведення професійного діалогу, толерантне ставлення до партнера по професійному діалогу, уважне слухання та прийняття думок та ідей інших людей, уміння висловлювати власну точку зору, підвищення зацікавленості до вирішення проблемних ситуацій, які виникли на реальних підприємствах.

У рамках експерименту оновлювався зміст таких навчальних дисциплін: «Іноземна мова», «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)», «Ділова іноземна мова», «Поглиблене вивчення іноземної мови», «Товарознавство молока та молочних продуктів», «Товарознавство одягово-взуттєвих виробів», «Товарознавство товарів рослинного походження», «Товарознавство товарів тваринного походження», «Комерційна діяльність», «Товарознавство виробів культурно-побутового призначення», «Етика бізнесу» за рахунок розширення кола питань по даним дисциплінам.

Під єдністю педагогічного процесу, а у нашому випадку технології формування культури професійного діалогу, науковці розуміють сукупність таких компонентів як структура, мета, засоби її здійснення та результат [4, с.5].

Визначаючи мету ми брали до уваги такі принципи навчання, дотримання яких забезпечує його ефективність:

цілеспрямованість – даний принцип пов'язаний з визначенням мети підготовки майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності до формування культури (здійснення) професійного діалогу. Основною відмінністю даного принципу є його цілеспрямований характер навчальної діяльності, на якій ґрунтується діалогічна активність студентів; системність – цей принцип передбачає зв'язний, систематичний, послідовний, методичний підхід до змісту, форм та технології організації навчання, навчальної діяльності як викладачів так і майбутніх фахівців [3, с.145]; індивідуалізація – цей принцип забезпечує спрямованість навчального процесу на особистість майбутніх фахівців, розкриття їх потенціалу та здібностей, самоцінності, пристосування умов навчання до рівня загального розвитку, вікових особливостей, діалогічних умінь та інших можливостей студентів. Заохочення студентів до самостійності у процесі навчання з боку викладачів, що сприяє внутрішній мотивації [2, с.103] та створенню умов для формування ціннісного ставлення до культури професійного діалогу; паритетність – цей принцип забезпечує створення позитивного психологічного клімату та емоційної стабільності у взаємодії між викладачем та студентами при здійсненні іншомовного діалогу. Викладач виступає у ролі консультанта та надає студентам допомогу у процесі здійснення іншомовного безпосереднього та опосередкованого діалогу; інтерактивність – відмінність даного принципу є його діалогічність, розкриття та розгляд проблеми з різних сторін, зміна традиційної активності викладача на активність самих студентів, заохочення студентів до самостійного пошуку необхідної інформації, до обміну знаннями, ідеями, формування навичок взаємодії у групі, спрямованість на максимальне використання особистісного діалогічного досвіду [5, с.30].

Означимо особливості упровадження другої педагогічної умови – підвищення компетентності викладачів в організації ефективного професійного діалогу, удосконалення їх педагогічної майстерності у застосуванні інформаційно-комунікаційних та інтерактивних технологій та гармонійному їх поєднанні при підготовці майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності.

З метою підвищення педагогічної майстерності викладачів різних кафедр, у тому числі і для викладачів іноземної мови Дніпропетровський університет ім. А. Нобеля щомісяця проводяться науково-методичні семінари, метою яких є підготовка викладачів для роботи з майбутніми фахівцями з товарознавства та комерційної діяльності, які повинні бути високоосвіченими, культурними, професійними, конкурентоздатними. Значна увага на семінарі приділена методиці застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання.

Процес упровадження третьої педагогічної умови – суб'єкт-суб'єктні відносини в системах «студент – студент», «студент – викладач» та забезпечення їх педагогічної взаємодії – посилався на її теоретичну основу. Реалізація даної умови передбачала відзеркалення структури взаємовідносин між студентами та викладачами в умовах профільного навчання та зосередження уваги викладачів на налагодження професійних стосунків зі студентами, які ґрунтувалися на ввічливому ставленні один до одного, прояві моральної та соціальної відповідальності, дотриманні етичної поведінки при веденні професійного діалогу, слідуванні правилу Б. Франкліна «чесність – найкраща політика».

Висновки. Отже, підсумовуючи зазначимо, що саме завдяки впровадженню таких педагогічних умов як формування моделі культури професійного діалогу майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій; підвищення компетентності викладачів вищих навчальних закладів, які займаються підготовкою майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності засобами інформаційно-

комунікаційних технологій; налагодження та підтримка суб'єкт - суб'єктних відносин у системах «студент-студент», «студент-викладач» була досягнута мета нашого дослідження – формування культури професійного діалогу майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Подальші наукові розвідки будуть спрямовані на удосконалення моделі формування культури професійного діалогу.

Резюме. У статті розглядаються основні педагогічні умови формування культури професійного діалогу майбутніми фахівцями з товарознавства та комерційної діяльності. Надані наукові визначення феномену “педагогічні умови”. Обґрунтовано процес реалізації педагогічних умов у підготовці майбутніх фахівців товарознавства та комерційної діяльності. Розкрито необхідність підвищення компетентності викладачів, які займаються підготовкою майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Акцентовано увагу на налагодженні суб'єкт - суб'єктних відносин у системах «студент-студент», «студент-викладач». **Ключові слова:** педагогічні умови, культура професійного діалогу, інформаційно-комунікаційні технології, майбутні фахівці з товарознавства та комерційної діяльності.

Резюме. В статье рассматриваются основные педагогические условия формирования культуры профессионального диалога будущих специалистов по товароведению и коммерческой деятельности. Предоставлены научные определения феномена “педагогические условия”. Обоснован процесс реализации педагогических условий в подготовке будущих специалистов товароведения и коммерческой деятельности. Раскрыта необходимость повышения компетентности преподавателей, которые занимаются подготовкой будущих специалистов по товароведению и коммерческой деятельности средствами информационно-коммуникационных технологий. Акцентируется внимание на налаживании субъект - субъектных отношений в системах “студент-студент”, “студент-преподаватель”. **Ключевые слова:** педагогические условия, культура профессионального диалога, информационно-коммуникационные технологии, будущие специалисты по товароведению и коммерческой деятельности.

Summary. The article deals with the main pedagogical conditions of forming professional dialogue culture of future commodity analysis and commercial activity specialists in the higher educational establishment. Scientific definitions of the phenomenon “pedagogical conditions” have been given. Process of pedagogical conditions realization while future commodity analysis and commercial activity specialists training has been grounded. The necessity of increasing competence of teachers who are engaged in future commodity analysis and commercial activity specialists training by means of information and communications technologies has been exposed. Attention has been paid to the necessity of organizing subject- subject relations in systems “student-student”, “student-teacher”. **Keywords:** pedagogical conditions, professional dialogue culture, information and communications technologies, future commodity analysis and commercial activity specialists.

Література

1. Арефьев И.П. Подготовка учителя к профильному обучению старшеклассников / И.П.Арефьев // Педагогика. – 2003. – №5. – С.49-55.
2. Бутенко Н.Ю. Комунікативні преси у навчанні: Підручник. –К.: КНЕУ, 2004. – 383 с.
3. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика. Монографія. - Д.: Вид-во ДНУ, 2005. – 304 с.
4. Ильин В.С. О структуре педагогической теории // Педагогические основы комплексного подхода к учебно-воспитательному процессу. – Волгоград, 1979. – С.3-16.
5. Сериков В.В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем. – М.: Издат. Корпорация «Логос», 1999. – 272 с.

Подано до редакції 20.05.2012